

GENERALSTABEN.

Nationalbanken 1908.

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 5. April 1906.

Af

Axel Nielsen.

Det Emne, som skal behandles her, er meget stort. Det kunde i og for sig godt opløses i en hel Række enkelte Spørgsmaal, der hver for sig vilde være tilstrækkelig store til at diskuteres en hel Aften igennem. Nu vil jeg ganske vist ikke ligefrem tilraade en saadan Fremgangsmaade, da Spørgsmaalene dog alle hænge sammen og gensidig betinge hinanden, men Følgen er, at jeg maa nøjes med at drage enkelte Punkter frem her, og selv for disses Vedkommende er det umuligt at gaa for meget i Enkeltheder. — Jeg skal tilføje, at hvad jeg saaledes drager frem, er det, som synes af Vigtighed, set fra et teoretisk Standpunkt; maaske vilde den, der kender Nationalbanken fra det daglige Forretningsliv, være kommen ind paa ganske andre Emner.

Saavidt jeg formaar at se, vil det da særlig være følgende Spørgsmaal, som det vil have Interesse at fremdrage, dels fordi de ere de vigtigste, dels fordi de vel nok senere hen ville blive Genstand for størst Strid, nemlig: Statens Stilling til Seddeludstedelsen — hvad

der nærmest er identisk med Statsbank eller Privatbank — Seddelfunderingen, Filialsystemet og Afgiften til Staten, om Seddeludstedelsen maatte blive overladt til en Privatbank.

Naar i Udlandet Spørgsmaalet om den mest hensigtsmæssige Bankordning har været fremme i de senere Aar, har Kravene om Statsbanken lydt højere og højere, efterhaanden som vi rykke Nutiden nærmere, og herhjemme kommer der vel ogsaa fra forskellig Side Krav frem om, at Staten skal tage Seddeludstedelsen i sin egen Haand. Statsbanken i sin moderne Form er ukendt, men maaske netop af denne Grund øver den Tiltrækning paa mange; thi man kan jo i sin Fantasi udstyre den med alle tænkelige Fordele. Skuffelserne og Manglerne ved den kender man endnu ikke og overser dem derfor nemt. Uden at komme nærmere ind paa Spørgsmaalet: Statsbank kontra Privatbank — thi det tilkommer Statsbankens Tilhængere først at føre deres Argumenter i Marken — vil jeg blot fremhæve som en af Hovedfordelene ved Privatbanken, at den i Krigstilfælde er bedre sikret end Statsbanken. Dette Punkt fremhævede det schweiziske Finansdepartement i 1895 som det, hvorfor man maatte foretrække Privatbanken. En indtrængende Fjende vilde sikkert ikke betænke sig paa at lægge Beslag paa en Statsbanks Midler, deri indbefattet privates Deposita, thi disse foreligge jo ikke tilstrækkelig identificerede; overfor en Privatbanks Midler kunde en saadan Betragtning næppe gøres gældende. Ganske vist hævder en nyere Forfatter (Jacoby), at en Fjende kunde i hvert Fald bemægtige sig en Privatbanks Metalfond, da dette kun højst uegentlig kan opfattes som ejet af

Aktionærerne, men snarere maa betragtes som ejet af Seddelindehaverne, d. v. s. Samfundet. Hvorvidt nu denne Betragtning er rigtig, skal være usagt, men saa meget er vist, at i Krigen 1870—71 respekterede Tyskland Banque de France, og Beslaglæggelsen af de Midler, dens Filial i Reims sad inde med, hævedes. Banque de Frances Sedler faldt da ogsaa kun lidt i Værdi, fordi man vidste, at Banken laa inde med store Metalmængder; hvormeget mon de vilde være faldne, om Banque de France havde været en Statsbank?

Selv om denne Fordel ved Privatbanken kun kommer frem under ekstraordinære Forhold, maa den sikkert ikke underkendes; naar der i Nutiden er en Bestræbelse oppe for, at Omsætningen kan gaa sin uforstyrrede Gang under en Krig, bør man ikke modvirke noget saadant ved gennem en Statsbank at gøre den almindelige Kredit mere eller mindre identisk med Statens Kredit.

Det skal villigt indrømmes, at mange af de Indvendinger, man tidligere havde mod Statsbank, nu næppe ville kunne gøres gældende, men nogen Løsning af det Spørgsmaal, under hvilken af Statsmagtens Faktorer en Statsbank bør ligge, har man endnu ikke faaet. Som bekendt hørte Sveriges Rigsbank i lange Tider udelukkende ind under Stænderne; men Bankkomiteen af 1881 udtalte, at Rigsdagen ikke havde været særlig skikket til at være Bankens Principal; selv om nu senere Rigsdagen tog sig mere af denne sin Opgave, var Bankkomitéen af 1889 dog stadig bange for Overgreb fra Rigsdagens Side og for, at denne skulde lade Partihensyn raade i sin Styrelse af

Banken. Ogsaa i Norge, hvor Stortinget i Kraft af Grundlovens Paabud om, at det skal føre Tilsyn med Landets Pengevæsen, vælger Styrelsen for Norges Bank, maa man nære Frygt for, at andre Hensyn end de rent saglige blive medbestemmende ved disse Posters Besættelse. Er der saaledes Farer ved at overlade Styrelsen af en Statsbank til en Forsamling, hvis Medlemmer ikke kunne antages at være sagkyndige paa dette Omraade, løber man andre Farer ved at lægge Banken ind under den udøvende Magt. Det bliver let specielle Statsinteresser, som blive de afgørende ved Bankens Ledelse og derigennem komme til at øve Indflydelse i vide Kredse; særlig kan den nemme Adgang til at faa Laan, Staten har gennem en Statsbank, nemt føre denne i Ulykke. Hvor stærkt end Deutsche Reichsbank nærmer sig til Statsbanken, saa at man endog har draget i Tvivl, at en Fjende vilde respektere den som Privatbank, og hvor stor en Myndighed Rigskansleren ogsaa har over Banken, — Hjælp af den kan han kun faa med Billigelse af »Centralausschuss«. Om man ved denne Bestemmelse har givet Banken tilstrækkelig »Rygrad« overfor Riget i paakommende Tilfælde, faar vise sig; men i hvert Fald tyder dette paa, at hvor stærkt man end har nærmet sig Statsbanken, har man dog ment at maatte bevare nogle af de Fordele, Privatbanken har.

Af de samme Grunde, hvorfor man tager Afstand fra Statsbanken, maa man tage Afstand fra en Form af Privatbank, hvor Staten er berettiget til at gribe direkte ind i Bankens Ledelse, og fremhæve, at den Opgave, der paahviler Staten overfor en Seddelbank, er at give visse Lovregler og vaage over, at disse

iagttages. Selve Kritiken af Banken bør Publikum øve, som saa paa den anden Side ogsaa kan gøre Krav paa, at Banken hyppigt og i klar Form aflægger sit Regnskab. Gaar Staten udover denne formelle Kontrol, vilde det sikkert ikke være uberettiget, om man, naar det gik galt for Banken, almindeligvis saa en Garanti i Statens Kontrol. Som bekendt udnævnes den ene af Nationalbankens Direktører af Kongen, men hans Stilling er ganske den samme som de privat udnævnte Direktørers; selve Tilsynet med Nationalbanken, saaledes som dette er ordnet efter Oktroiens § 35, er derimod af formel Karakter, idet det ikke øves af en særlig bankkyndig Embedsmand, som ansættes ved Banken, men ved Justitsministeren, som jo ikke tør forudsættes at have særlige Kundskaber paa Bankvæsenets Omraade, og for hvem Tilsynet med Banken kun er én Embedsforretning af mange.

For nu yderligere at præcisere Statens Ikke-Garanti for Bankens Sedler kunde man maaske tænke at indføre en lignende Bestemmelse som i Tyskland, hvor det i Bankloven udtrykkelig siges, at Folk ikke er forpligtet til at modtage Sedler som Betaling for en Gæld, der er aftalt i Guld. Ganske vist fralægger Staten sig ved en saadan Bestemmelse al Garanti, men man maa dog ikke desto mindre ønske, at Sedlerne erklæres for lovligt Betalingsmiddel. At udelade en saadan Bestemmelse kunde tænkes at medføre adskillige Vanskeligheder; eksempelvis kunde i en mindre By, hvor Nationalbanken ikke havde Filial, en Handlende opkøbe en Veksels paa sin Konkurrent og ved Præsentationen forlange Guldmønt, uagtet Skyldneren havde Beløbet i Sedler.

Paa saa lang Tid, som Nationalbanken har haft sit nuværende Privilegium, faar den det sikkert ikke fornyet, og den kan vel næppe heller ønske det selv. Som bekendt gælder Deutsche Reichsbanks Privilegium for 10 Aar ad Gangen, Banque de Frances nuværende Privilegium gælder 23 Aar, idet der dog forinden efter 13 Aars Forløb kan foretages Forandringer deri, og Bank of Englands Privilegium gælder jo endog kun ét Aar ad Gangen. Mere end 25 Aar synes i hvert Fald ikke at stemme med Nutidens Fordringer; men paa den anden Side er det dog ogsaa af Vigtighed, at Privilegiets Løbetid ikke er for kort, da man paa flere Omraader ikke kan vente sig Initiativ fra en Bank, hvis Eksistens ikke er sikret for en længere Aarrække.

Hvad man end maatte mene om de rette Principer for Seddeldækning, derom kan man sikkert let blive enig, at det metaldækkede Beløb nu er for stort, at der ikke er nogen Mening i at have bundet en saa stor Kapital paa denne Vis til ingen Nytte. De Udvidelser, der efterhaanden er foregaaet af det ikke-metaldækkede Seddelbeløb, fra 27 Mill. til 38 Mill. Kr., hviler ogsaa paa en saadan Betragtning; men Forhøjelsen af den udækkede Seddelmængde har langt fra holdt Maal med hele Seddelmængdens Voksen. I Ti-aaret 1861—70 var saaledes 43,9 % af hele Seddelmængden metaldækket, i Femaaaret 1871—76: 53 %, i det følgende Femaar 1877—82: 59 % og saaledes fremdeles en større og større Procentandel, indtil i sidste Bankaar gennemsnitlig 73½ % af hele Seddelmængden var metaldækket. Det Forslag, som fremsattes af 2 Medlemmer af Skattekommissionen af 1900 angaaende en Fornyelse af Nationalbankens Privilegium, gik da

ogsaa ud paa, at det udækkede Seddelbeløb skulde forhøjes betydelig, nemlig med 19 Mill. Kr.; da Nationalbanken dengang havde Ret til at udstede 33 Mill. Kr. i udækkede Sedler, vilde denne Beføjelse efter Forslaget være bleven udvidet til 52 Mill., saa at over 60 % af det laveste Beløb, Nationalbanken havde ude i Sedler ved Slutningen af en Maaned i dette Aar, maatte være udækket. Hvorfor nu Forslagsstillerne netop valgte 19 Mill. og ikke f. Eks. 15 eller 25 Mill. Kr., fremgaar ikke af Forslaget; men det synes som om det, man havde for Øje, først og fremmest var at skaffe Statskassen en Indtægt paa 760,000 Kr. aarlig. En saadan Afgift skulde nemlig Nationalbanken hvert Aar betale for den omtalte Udvidelse af Seddelprivilegiet, samtidig med at dens Oktroj blev forlænget i 24 Aar udover 1908. Som man vil se, er en Rente paa 4 % af 19 Mill. Kr. netop 760,000 Kr., og saavidt man kan se, er det ad denne Vej, man er kommen til at ville frigøre netop 19 Mill. Afset fra, at 4 % er en vel høj Rente i dette Tilfælde, indeholdt Forslaget ogsaa den mindre rigtige Bestemmelse, at Nationalbanken, i Lighed med hvad der skete ved Udvidelsen i 1877, skulde henlægge en vis Sum aarlig til det allerede baandlagte Reservefond »som Dækning« for disse 19 Mill. Kr. Efter 32 Aars Forløb vilde ved de i Forslaget anførte Henlæggelser Reservefondet netop være forøget med 19 Mill. Kr., saa at vi, om Forslaget var bleven vedtaget, i 1932 vilde være kommen til den Anomali at have et Aktieselskab med en Kapital paa 27 Mill. Kr. og et Reservefond paa 22 Mill. Kr., og det uagtet man vel maa vente, at, skulde Nationalbanken likvidere, var der næppe Tale om noget som

helst Tab for Aktionærerne, langt snarere vilde der vel være Tale om et Overskud, om ikke paa andet saa paa Obligationsbeholdningen. Den Vej, Forslagsstillerne saaledes fulgte, var den samme som Nationalbankens Bestyrelse selv havde fulgt i 1877, og som den senere ved Udvidelsen i 1901 anviste, da den erklærede sig beredt til at baandlægge Overskudsfondet paa samme Maade som i sin Tid Reservefondet. Det er næppe værd nu at komme ind paa, hvorvidt en Sammenknytning af Seddelmængden paa den ene Side og Aktiekapital og Reservefond paa den anden Side er principiel rigtig; men det, som det i denne Forbindelse er værd at lægge Mærke til, er, at naar Nationalbanken erklærede sig beredt til at baandlægge et Fond for en Udvidelse af den udækkede Seddelmængde, var dette Fond, i hvert Fald for største Delen, allerede til Stede, medens i dette Tilfælde de 19 Mill. Kr. først efterhaanden skulde opspares; men efterhaanden som dette skete, vilde Faren ved Udvidelsen af den udækkede Seddelmængde sandsynligvis blive mindre og mindre, da hele Seddelomløbet efter al Rimelighed vilde vokse. Skulde de 19 Mill. Kr. virkelig tjene »som Dækning«, maatte de være til Stede lige straks.

Om nu ogsaa en Udvidelse af den udækkede Seddelmængde med 19 Mill. Kr. maatte passe i Øjeblikket, havde man ingen Sikkerhed for, at dette ogsaa vilde være Tilfældet i alle de Aar, Oktrojen kom til at gælde. Dette er en Mangel, som overhovedet klæber ved Kontingentsystemet, at man mere eller mindre griber i Blinde ved Fastsættelsen af Kontingentet. Man kommer ikke uden om denne Mangel ved at fastsætte, at det udækkede Seddelbeløb maa udgøre saa og saa

meget for hver af Landets Indbyggere. Maaske falde Priserne stærkt, medens samtidig Afgørelse af Gæld gennem Checks vinder mere og mere Indpas, begge Omstændigheder fremkalde en Nedgang i den Seddelmængde, som behøves; eller maaske gaar Bevægelsen i den stik modsatte Retning, kort sagt, man ved intet. Mere rationelt kunde det Forslag synes at være, som fremkom i Norge under Forhandlingerne om Bankloven i 1900, idet man der tænkte paa at fastsætte den udækkede Seddelmængde til det Beløb, som hele Seddelmængden ikke havde været under i de sidste 20 Aar, hvorved Udviklingen, som man sagde, vilde regulere sig selv. Uagtet dette Forslag nu vel er bedre end mange andre, kommer man dog ikke ud over Manglerne ved Kontingentsystemet. Mere eller mindre bliver Fortid bestemmende for Nutid, saa at et ekstraordinært og tilfældigt Minimum kommer til at øve sin Indflydelse i 20 Aar, og selv om det nu er at vente, at Seddelmængden stadig vil vokse, ved man dog ikke, om der ikke kan komme et Tidspunkt, hvor denne Stigning afløses af et Fald, idet Brugen af andre Kreditmidler bliver almindelig.

Alle disse Forslag til Forbedring af Kontingentsystemet vilde der være Anledning til at gaa endnu nøjere ind paa, saafremt dette System bød os saa væsentlige Fordele fremfor andre Dækningssystemer, at det vilde være naturligt stadig at bevare det. Men det gør det sikkert ikke. Den Udvidelighed, Procent-systemet kan rose sig af, kan man næppe overføre til Kontingentsystemet; hvor mange Ventiler man end forsyner dette med, man kan dog aldrig give det Procent-systemets Elasticitet. Men det er ogsaa to for-

skellige Opfattelser, disse Systemer hvile paa. Kontingentsystemet betragter nærmest Seddelcirkulationen som et Supplement til en Metalcirkulation, medens Procentsystemet i Banksedler ser et Kreditmiddel.

Som bekendt koncentrerer Omsætningerne sig her i Landet om Maanederne Maj—Juni og Oktober—December som Følge af de talrige Forretninger, hvis Afgørelse er henlagt til disse Tidspunkter. Til disse forøgede Omsætninger kræves forøgede Omløbsmidler, d. v. s. Nationalbankens Seddelemmission vokser. Hvor stærkt denne stiger, fremgaar ikke af Bankens Opgørelser, idet disse som bekendt kun foreligge én Gang om Maaneden; men efter disse Maanedsopgør var Differencen mellem Minimum og Maksimum indenfor Kalenderaaret i Gennemsnit for de sidste 10 Aar: 16,196 Mill. Kr. For at tilfredsstille disse forøgede Krav paa Sedler, som efter deres Natur egentlig ikke gøre nogen som helst Fordring paa Metaldækning, kan Nationalbanken gaa forskellige Veje. Den kan saaledes stadig holde en saa stor Kasse, at der til Tider kan gaa henimod 20 Mill. Kr. ud af den, men noget saadant gør Banken naturligvis ikke; det vilde være det samme, som at Banken kun udstedte 18 Mill. Kr. i udækkede Sedler, naar Omløbet var normalt. Selv om det nu ogsaa efter Kundgørelserne af 1886, 1894 og 1897 er tilladt Nationalbanken at maatte henregne til sin Metalbeholdning, hvad den har til Gode (Netto) paa Anfordring hos Norges Bank og Sveriges Rigsbank, og hvad den (indtil et Beløb af 10 Mill. Kr.) har indestaaende paa Girokonto i Deutsche Reichsbank gennem Filialen i Flensborg, samt hvad denne ligger inde med i Reichsbanksedler og Reichskassenscheine, ere dog disse Poster ikke rentebærende;

set i denne Sammenhæng er det af mindre Betydning, om Nationalbanken har Guldet liggende i sin Kasse eller i Udlandet, Summen skal den i hvert Fald have. Eller Nationalbanken kan møde Kravet paa forøgede Omløbsmidler ved selv at tage Guld fra Udlandet; ved at trække noget af det Tilgodehavende hjem, som den har hos Korrespondenter i Udlandet, kan den skaffe nogle af Midlerne til Veje, eller den kan som sidste Udvej laane i Udlandet ved at sende Veksler til Rediskontering. Hvilken Udvej end Banken vælger, koster det den dog altid noget.

Der vil sikkert ofte være Tider, hvor Banken maa paatage sig disse forøgede Udgifter uden at faa dem dækkede, men er der Mulighed for at lade Omsætning bære Omkostninger ved disse periodiske Guldforstærkninger, vil Banken sikkert ogsaa gøre dette, f. Eks. ved selv at skaffe Guldet til Veje og forhøje Provisionen paa Laan, den giver, saaledes som det skete i Juni Termin 1900, da Provisionen forhøjedes fra $\frac{1}{8}$ til $\frac{1}{4}$ 0/0, eller den vil gennem en Diskontoforhøjelse faa Omsætningen til at forstærke dens Guldsmængde og indskrænke sine Fordringer paa Sedler. I sin Konsekvens maa Kontingentsystemet føre til Diskontoforhøjelser, naar det indenlandske Marked stiller forøgede Krav til Banken, selv om disse ogsaa ere fuldt ud berettigede.

Betragter man nu Nationalbankens Diskontoforandringer siden 1871, ser man, at af 54 Forhøjelser fandt 11 Sted i Maj, 1 i Juni, 7 i September, 20 i Oktober, 7 i November og 2 i December, ialt 48 af de 54 Forhøjelser. Af stedsfundne 46 Nedsættelser fandt 15 Sted i Januar, 14 i Februar, 5 i Marts og 7 i Juli, ialt 41 af 46 Nedsættelser. At Diskontoforhøj-

elserne saaledes overvejende finder Sted i Maj—Juni og September—December, medens Nedsættelserne hyppigst forekommer i Januar—Marts og Juli, tyder stærkt paa, at i det mindste en ikke ringe Del af disse Forandringer ere dikterede af de nuværende Funderingsbestemmelser. Og endnu stærkere bliver dette Indtryk, naar vi betragte Diskontosatsernes Varighed. Udelade vi de unormale Aar 1873 og 1874, da Diskontosatsen vekslede saa hyppigt, finde vi for de øvrige 33 Aar, at af 83 Diskontosatser varede 15 under 1 Maaned, 14 under 2 og 18 under 3 Maaneder, saa at i 47 af 83 Tilfælde varede den samme Diskontosats mindre end 3 Maaneder. Nu skal det ganske vist indrømmes, at denne Statistik ikke er ganske rigtig, idet 2 Forhøjelser eller Nedsættelser, der ere skete ganske kort Tid efter hinanden, i denne Sammenhæng rettest burde regnes for én, saa at Tallet for de kortvarige Diskontosatser bliver noget for stort; men ikke desto mindre tyde Tallene dog paa, at adskillige Diskontoforandringer have været dikteret af kortvarige Krav, der ere stillede til Banken, og derimellem vel ogsaa adskillige, som det indenlandske Pengemarked har mødt med, og som kun har kunnet tilfredsstilles igennem en Diskontoforhøjelse, Konsekvensen af Currencyteorien. En Hovedbank skal nu ganske vist ikke være altfor bange for at skride til en Diskontoforandring; men paa den anden Side vilde det ikke være nogen uberettiget Fordring at stille fra Næringslivets Side, at blive fri for saadanne Diskontoændringer, der blot ere fremkaldte ved en forkert Banklovgivning.

Maaske vilde man her indvende, at Nationalbanken ikke har en saadan Magt over Diskontomarkedet her-

hjemme, at den formaar at sætte en Diskontoforandring igennem, naar denne udelukkende skyldes Hensynet til dens egen Metalbeholdning. Men det er netop det, den formaar under Terminerne, da Bankerne strømme til den for at faa Laan; de ere ogsaa villige til at betale mere end den sædvanlige Rente i Landet, da Diskontoen skal stige temmelig meget, før det kan betale sig for de private Banker at stifte Laan i Udlandet eller trække deres Tilgodehavende hjem; tilmed falder Terminen herhjemme paa et Tidspunkt, hvor ogsaa i Udlandet Omsætningen stiller forøgede Krav til Bankerne, hvad der ydermere gør det vanskeligt for de private Banker at gaa uden om Nationalbanken.

Men er det i Terminstiderne forholdsvis let for Nationalbanken at sætte en Diskontoforhøjelse igennem, vil det til andre Tider kunne falde Banken svært. Efterhaanden som de private Bankers Aktiekapital og Deposita vokse, saa at Seddelmængden bliver mindre og mindre i Forhold til disse, trænges Nationalbanken mere og mere til Side, og strænge Funderingsregler medvirke hertil. Det er i denne Sammenhæng ikke uinteressant at lægge Mærke til, at Banque de France indtager en mægtig Stilling paa Diskontomarkedet, hvad der delvis skyldes dens forholdsvis milde Regler for Seddeludstedelse, da Maksimumsgrænsen for hele Seddelmængden stadig forhøjes, ligesom Banque de France ikke behøver at lade sig indskrænke i sin Virksomhed for at overholde lovbestemte Funderingsregler. I England, Moderlandet for vort nuværende Banksystem, ser man derimod, hvorledes Hovedbanken mere og mere stilles i Skygge paa Diskontomarkedet. Bank of Englands Diskontosats er som bekendt undertiden meget for-

skellig fra Markedsdiskontoen, den har en Tilbojelighed til at vokse i de Maaneder, Bank of Englands Seddeludstedelse kræves forøget. Markedsdiskontoen kan derimod holde sig mere konstant, da Laangiverne her væsentlig er Deposita, som skulle have en fast Rente. Men særlig klart ser man dog i Tyskland, hvor hindrende Forskrifter for Seddelfundering kan være, naar de drages snævert. Meningen med Indførelsen af 5 $\frac{0}{10}$'s Afgiften var, at, naar den udækkede Seddelmængde maatte udvides ud over det Kontingent, der var tildelt Reichsbank, maatte dette være identisk med, at Renten maatte være over 5 $\frac{0}{10}$. Allerede ved Overskridelsen i 1884—85 bevarede Banken dog en Diskonto paa 4 $\frac{0}{10}$, og siden da har Diskontoen ofte været derunder, naar Reichsbank har overskredet sit Kontingent. Udgiften ved Betalingen af Afgiften til Riget har Reichsbank saaledes hyppig valgt selv at paatage sig, den har set, at en Diskontoforhøjelse af Hensyn til dens Gulddækning ikke lod sig gennemføre uden Skade for Banken. Kommer Seddeludstedelsen efterhaanden under ordinære Forhold til at spille en mindre og mindre Rolle paa Diskontomarkedet overfor Privatbankernes Deposita, saa at Seddelbankernes Opgave bliver vanskeligere og vanskeligere at haandhæve, bør man sikkert heller ikke ved for strænge Lovregler for Seddelfunderingen gøre sit til, at Seddelbankernes Indflydelse bliver mindre og mindre.

Tværtimod, man bør gøre alt for, at en Seddelbank (under Enbanksystemet) kan følge med den rige Udvikling, som finder Sted, at den kan komme til at sidde inde med en saa betydelig Del af de Kapitaler, som søge kort Anbringelse, at den kan komme til at

øve en effektiv Indflydelse paa Diskontomarkedet. Her har Seddelbankerne fremfor andre Banker en vigtig Opgave som Indehavere af Landenes Metal. Vel gælder det, at Nationalbanken skal sidde inde med et passende Beløb i Guld for altid at opretholde Guld-foden; men det er af lige saa stor Vigtighed, at vi ikke komme til at lide under de Fejl, som klæbe ved en Metalcirkulation, og dette undgaar man ikke, naar man holder fast ved Kontingentsystemet. Som et Paradoks, der dog stærkt nærmer sig de virkelige Forhold, kunde man sige, at Seddelmængden er til for Indlandet, Guld-mængden for Udlandet; det gælder derfor om ikke at lade enhver Bevægelse i Guld-mængden efterfølge af en tilsvarende Bevægelse i Seddelmængden og omvendt. Ved Procentsystemet opnaas dette, naar det da haand-hæves rigtigt, d. v. s. med en stor Guldreserve. Køber man saaledes danske Statsobligationer hjem fra Ud-landet, medfører dette teoretisk set ikke, at Seddel-mængden skal indskrænkes, men dette vil være Kon-sekvensen af Kontingentsystemet. Ved Procentsystemet kan man derimod bruge Guldbeholdningen, fordi det giver Bankstyrelsen de frieste Hænder. Den behøver ikke med Ængstelse at se paa, at der stilles forøgede Krav til den fra Indlandets Side, lige saa lidt som den behøver at ledsage enhver nok saa ringe Guldudvan-dring med en Diskontoforhøjelse, saaledes som f. Eks. naar Guld anvendes i det lige nævnte Tilfælde, til Til-bagekøb af indenlandske Obligationer. Men skal Gullet saaledes ogsaa bruges og ikke blot ligge hen som en død Skat, løber man naturligvis ogsaa en vis Risiko for helt at miste det; med andre Ord, der kan ofte være Tilfælde, hvor en Guldudstrømning af Central-

banken maa imødegaa med en Diskontoforhøjelse. Som Forvalter af Landets Metalbeholdning kan Centralbanken tidligere end andre se, hvor en Bevægelse bærer hen, og da er det af Vigtighed, at Centralbanken har en saadan Magt over Diskontomarkedet, at den gennem en Diskontoforandring kan anticipere Bevægelsen. Enhver kan følge med Bevægelsen, men kun en Centralbank kan gribe ind i rette Tid.

Alt dette munder ud i, at man i 1908 bør gaa over til Procentsystemet, som i Praksis er bleven identisk med den sakrosante Tredjedelsdækning; dog kunde man sikkert her i Landet fordre en noget stærkere Dækning, som $\frac{2}{5}$, fordi der cirkulerer saa lidt Guld. Dette Dækningssystem er det bedste, fordi det er det mindst hæmmende. De bedste Banklove kunne ikke erstatte en dygtig Bankstyrelse, men netop af denne Grund gælder det om, at man, som Tilfældet er med Procentsystemet, foreskriver saadanne Regler, hvorefter en dygtig Bankstyrelse ogsaa kan bringe noget ud, og hvormed en udygtig i hvert Fald kan klare sig. Selvfølgelig er Procentsystemet ikke bedre end Kontingentsystemet, naar man blot holder sig Loven efterrettelig, at have en saa og saa stor Del af den omløbende Seddelmængde dækket, og for at man ikke skal henfalde til en Tro paa, at, naar blot Loven overholdes, er alt godt, vilde det sikkert være heldigt, om Loven foreskrev, at mindst en saa og saa stor Del af den omløbende Seddelmængde skulde være dækket. Tillige er der den Fordel ved Procentsystemet, at Reserven, hvorpaa det til dagligdags kommer an, bliver billigere, hvorfor man ogsaa har Lov til at vente, at den bliver større. Har en Bankstyrelse indset, at Statsminister

Delbruck havde Ret, da han sagde: naar man foreskriver Tredjedelsdækning, saa vil dette for enhver solidt ledet Bank være identisk med den ikke lovlige, men faktiske Tvang til at have halv Kontantdækning, — er der næppe Tvivl om, at Procentsystemet vil virke fortræffeligt. Ikke blot kunne de periodiske Stigninger i Seddelmængden langt bedre efterkommes, men ogsaa de Krav, som altid vil stilles til en Centralbank, naar en Krise bryder ud. Det er som oftest dette sidste, som stærkest fremhæves af de forskellige Forfattere, fordi Vanskeligheden ved at imødekomme de Krav, der stilles til en Bank, for hvilken Kontingentsystemet gælder, her træde stærkest frem. Saa ofte er det fremhævet, hvorledes Bankakten af 1844 blev suspenderet i 1847, 1857 og 1866, medens derimod Preussische Bank, for hvilken Tredjedelsdækningssystemet var ioreskrevet, virkede godt i 1873, at jeg her vel nok tør forbigaa dette. Thi de Mangler og Fordele ved de forskellige Dækningssystemer, der saaledes komme frem under Kriser, ere kun, omend i forstærket Grad, de samme, vi mærke under ordinære Forhold.

Jeg behøver sikkert ikke her nærmere at gaa ind paa den Fejl, som kan følge med Procentsystemet, at en Guldudvandring tvinger Banken til i langt højere Grad end ved Kontingentsystemet at indskrænke sin omløbende Seddelmængde; thi dette kommer man ud over ved at holde en stor Reserve, hvad der ogsaa er forudsat som en Nødvendighed ved Procentsystemet. Derimod kunde der sikkert være Grund til at spørge, om man ikke bør sætte en Maksimalgrænse for hele Seddelmængden, idet man derved vilde gøre det umuligt for Banken gennem de milde Dækningsregler at

fremme Overspekulation, eller med andre Ord indføre det indirekte Kontingentsystem. Som bekendt er det denne Vej, man er gaaet i Tyskland, hvor der ved Siden af den absolute Fordring om Tredjedelsdækning tillige for hver Bank er fastsat et vist Kontingent af udækkede Sedler, som den udsteder afgiftsfrit, medens den for alt, hvad den udsteder herudover udækket, maa betale en Afgift af 5 % til Riget. Dette Systems Indførelse i 1875 skyldtes de daværende Forhold i Tyskland; man havde en Flerhed af Seddelbanker, men man vilde have én stor Bank, og paa den anden Side turde man ikke krænke bestaaende Rettigheder. Her frembød da Kontingentet sig som en naturlig Udvej. Men om de reelle Fordele ved Kontingenteringen har der som bekendt stadig været Strid. Allerede i 1861 var man paa Kongress deutscher Volkswirte enig om, at det var ugørligt at fastsætte en Maksimalgrænse, og de talrigere og talrigere Overskridelser, Deutsche Reichsbank gør sig skyldig i, ud over de 470 Mill. Mark, som den nu maa have udækket, viser, at man ogsaa her begaar samme Fejl som ved Kontingentsystemet, at gribe i Blinde, omend Fejlen jo ikke har saa følelige Virkninger. Og paa den anden Side er det vel et Spørgsmaal, om man vilde hæmme Overspekulationen, saafremt 5 %'s Afgiften virkede, som Hensigten var med den. Naar det var rigtigt, hvad Finansminister Camphausen sagde under Forhandlingerne om Bankloven i 1870'erne, at 5 % var at opfatte som den Rente, hvortil man under ordinære Forhold kunde skaffe sig Kapital, er det ikke udelukket, at med en Rente paa $5\frac{1}{2}$ % Spekulationen i Tyskland kan trives frodig. At hæmme Overspekula-

tion opnaar man sikkert bedre, — i hvert Fald lige saa godt — ved at indsnævre Grænserne for en Seddelbanks Virksomhed.

Den Vilkaarlighed, Kontingentsystemet lider under, naar det gælder Fastsættelsen af det udækkede Seddelbeløb, er ganske vist ogsaa Procentsystemet til Dels behæftet med. Man ser nogle Banker have Tredjedelsdækning, andre $\frac{2}{5}$'s Dækning o. s. v., uden at man kan sige, at den ene Forskrift er bedre end den anden. Men Vilkaarligheden faar dog ikke ved Procentsystemet de selv samme uheldige Virkninger som ved Kontingentsystemet, fordi det i det ene Tilfælde er et Forholdstal, man fastsætter, i det andet et absolut Beløb. Betragter man de to Funderingssystemer, er det heller ikke uinteressant at lægge Mærke til deres forskellige Opstaaelsesmaade. Kontingentsystemet er Udslaget af Currencyteorien, men er bleven modbevist af Praxis. Procentsystemet, eller rettere Tredjedelsdækningen, er kommen af Praxis ved Bank of England og Banque de France og først senere sat i System af Michaëlis.

Det maa her straks bemærkes, at den Teori, Bank of England efter dens Guvernørs Udsagn i 1832 fulgte, var at holde Dækning for en Tredjedel af, hvad den skyldte i Sedler og Deposita, og med stor Styrke er det af Teoretikere i flere Aartier bleven hævdet, at Staten burde foreskrive Dækning for Deposita i en Seddelbank ligesaa vel som for dens Sedler. Enkelte praktiske Udslag har denne Bevægelse ogsaa givet sig, som i Holland og paa Papiret ogsaa i Belgien, ligesom det var foreslaaet i det schweiziske Bankudkast af 1895, at Tredjedelsdækningen skulde omfatte saavel Sedler som andre Fordringer, der inden 10 Dage kunde stilles

til Banken. Der er imidlertid ikke blot af denne Grund Aarsag til at gaa ind paa dette Spørgsmaal, men ogsaa fordi Nationalbankens Direktion synes at mene det rigtigt, at det paabydes en Seddelbank at holde sine Deposita dækket ligesaa godt som sine Sedler; i en af de Skrivelser, som Nationalbanken i sin Tid udvekslede med Ministeriet for Island angaaende Oprettelsen af »Islands Bank«^{*)}, siger Banken saaledes, »at den sekundære Sikkerhed ikke blot bør stilles i Forhold til de udækkede Sedler alene, men derimod til disse og Bankens øvrige paa Anfordring skyldige Forpligtelser i Forening, da de sidstnævnte i lige saa høj Grad som Seddelgælden kræver paalidelig og let realiserbar Dækning«. Det er ikke nemt at se Meningen med disse Ord; som de staar, maa man nærmest tro, at Nationalbankens Direktion anser en Dækning i Veksler og lignende korte Anlæg som tilstrækkelig betryggende for Deposita, medens Modtagelsen af disse ikke skulde medføre en større Kasse for en Seddelbank; men man vægrer sig ved at lægge en saadan Mening ind i Ordene. Saameget er dog sikkert, at Nationalbankens Direktion synes at mene det rimeligt, at der ogsaa foreskrives Dækningsregler for Deposita.

Som bekendt har man ingen Forskrifter for de Deposita, private Banker modtager, ja, man har vel næppe tænkt paa noget saadant; der maa derfor paavises en særlig Aarsag til at gøre det overfor Seddelbanker, in casu Nationalbanken. Man har i saa Henseende gjort gældende, at, medens private Banker altid vilde holde en passende Kasse til deres Deposita, vilde

^{*)} 12. Sept. 1900 (Altingstidende 1901).

dette ikke være Tilfældet med Seddelbanker; disse havde en Tilbøjelighed til at mene, at de i Seddelretten altid havde Midler til at imødekomme de Krav, Depo-
nenterne kom med, eller med andre Ord, at de vilde anbringe de modtagne Deposita for fast. Man kan saaledes fremføre adskillige Eksempler, hvor det ikke er Seddelretten, med forkerte Dispositioner over Deposita, som har bragt Bankerne i Fare, og i paa-
kommende Tilfælde vil Ikke-Betaling af Deposita være nok saa farlig som Ikke-Indfrielse af Sedler. For nu at faa en Seddelbank til at indse, at større Deposita ogsaa nøder den til at holde en større Kasse, er det, man har villet foreskrive Dækning for Deposita. Disse vil nemlig kunne anvendes til Angreb paa Bankens Guldbeholdning, ligesaa vel som Sedler, og det er dette, man har villet gøre Styrelsen opmærksom paa, naar der ogsaa foreskrives Depositadækning. Har en Bank, der skal have Tredjedelsdækning for Sedler og Deposita, f. Eks. udstedt Sedler for 120 Mill. Kr., medens den skylder i Deposita 30 Mill. Kr., maa dens Guldbeholdning altsaa være 50 Mill. Kr. Hæves nu 10 Mill. Kr. af Deposita, vil dette Beløb maaske udbetales i Sedler, saa at Seddelmængden stiger til 130 Mill. Kr., medens Deposita er gaaet ned til 20 Mill. Kr., og stadig ligge de 50 Mill. Kr. urørte. Denne Merudstedelse har Banken kunnet efterkomme, fordi der var foreskrevet samme Dækning for Deposita som for Sedler. Men paa den anden Side kunde den naturligvis ogsaa sætte disse Sedler i Omløb, selv om der kun var foreskrevet Dækningsregler for Banksedler alene, naar blot Styrelsen havde indset, at den Omstændighed, at den sidder inde med store Deposita, ogsaa nøder den til at holde en

stor Reserve. Men, som sagt, man sikrer sig paa dette Punkt mod et Fejlsyn fra Styrelsen ved at foreskrive lige Dækning for Sedler og Deposita; men mere opnaar man heller ikke derved. Var saaledes de 10 Mill. Kr. Deposita bleven berøvet Banken i Guld, var den slet ikke bedre stillet, end om der kun var foreskrevet Tredjedelsdækning for Sedler alene, tværtimod langt uheldigere, saafremt dens Metalfond havde været det samme, da den nu maa skride til Inddragelsen af Sedler eller nye Guldanskaffelser. Med andre Ord, Udvideligheden af Seddelomløbet vil nemt kunne indskrænkes betydeligt ved, at Banken ogsaa skal holde sine Deposita dækket. Maaske vil man indvende, at Elasticiteten godt kunde bevares, naar Banken blot havde en Guldmenge paa 60 Mill. Kr. i Stedet for de lovbefalede 50, men hvor vilde man paa denne Maade ende? Skulde den Omstændighed, at en stor Mængde af Landets Deposita var samlet i Centralbanken, medføre Nødvendigheden af en langt større Metalmængde, end om dette ikke havde været Tilfældet? Seddelbankens Guld tjener til at opretholde Sedlernes Indløselighed og dermed Guldfoden i Landet; men under almindelige Forhold vil Guld kun blive krævet, naar vor udenlandske Betalingsbalance fordrer det, men den vil ikke stille forøgede Krav til os, fordi den største Mængde af Deposita er samlet i Centralbanken fremfor i private Banker. — Der er ogsaa en Mulighed for, at man ved at drage Deposita med ind under Dækningsreglerne, giver Centralbankens Styrelse en Tro til, at alt nu er godt; men det er det ikke. Sideløbende Centralbanken inde med en ringe Del af samtlige Deposita, — saaledes som det netop er Tilfældet her i

Landet, da Nationalbankens Konto-Kurant-Konto er forholdsvis meget ringe, idet den næsten kun bestaar af private Bankers Kassebeholdninger, — og der saa kommer et »run« paa de private Banker som Følge af en Krig eller lignende, hvad saa? Ja, Centralbanken har jo sine Sager i Orden, fordi den har dækket sine egne Deposita, saaledes som Loven har foreskrevet; men den har ikke set, at Depositars Voksen i de private Banker ogsaa nødte den til at holde en stærkere og stærkere Kasse; saalænge der ikke er foreskrevet Dækning for private Bankers Deposita, maa Landenes Centralbanker vente at blive dem, hvortil alle maa ty, og selv om ogsaa en saadan almindelig Dækning var foreskrevet, maatte de private Banker dog ty før eller senere til Centralbanken. Det, som det under et »run« kommer an paa, er, at Centralbanken har Mulighed for at udstede Sedler, ikke om denne ligger inde med større eller mindre Mængder Metal, og ogsaa af denne Grund ere de lempeligste Seddelfunderingsregler de bedste, end mere naar de midlertidig, som hos os, kunne suspenderes.

Det skal villigt indrømmes, at hele dette Spørgsmaal, om Dækning af Deposita, praktisk talt spiller en meget ringe Rolle for Nationalbanken, idet de Konti, hvorefter det vilde dreje sig, nemlig Konto-Kurant og Gæld til andre Banker, ere smaa i Forhold til Seddelgælden. Men det kan dog tænkes, at de Midler, Nationalbanken faar til sin Raadighed igennem Deposita, under den nye Oktroj, blive saa betydelige, at Spørgsmaalets Afgørelse vil have mere end blot og bar teoretisk Betydning.

Men hvad enten der nu foreskrives Dækning for

Sedler alene eller tillige for Deposita, vil der ved en Dækning af, lad os sige $\frac{2}{5}$, frigøres en betydelig Kapital, en Omstændighed, der sikkert vil virke højst befrugtende paa vort økonomiske Liv i de følgende Aar. Overdrevne Forhaabninger i saa Henseende bør man dog ikke gøre sig, da Nationalbanken, om den i 1908 tvinges til at oprette adskillige nye Filialer, ogsaa maa forsyne disse med den fornødne Kapital; men en efter vore Forhold stor Kapital vil i hvert Fald ved denne Lejlighed blive frigjort, og i Kraft heraf vil Nationalbanken kunne hjælpe paa mangt og meget, om der skulde komme trykkede Aar. Det er paa denne Maade, man maa ønske sig Kapitalen brugt, og det er vel ogsaa paa denne Maade, den vil blive anvendt. Tror man ikke Bankens Styrelse saa godt, vilde det være naturligt, om man foreskrev en vis Tidsfrist, før den fastsatte Procentdækning indtraadte, idet man gennem aftagende Procenter nærmede sig denne; men paa den anden Side maa man da ogsaa gøre sig det klart, at man derigennem udelukker sig fra en muligvis højst ønskelig Hjælp i et enkelt Aar.

Under den nuværende Ordning maa som bekendt Nationalbanken henregne til Dækning for den ikke-metaldækkede Seddelmængde Laan mod Haandpant, Veksler, paa Anfordring betalbar Tilgodehavende hos udenlandske Korrespondenter, offentlige Papirer efter Børskurs samt Laan mod Pant i faste Ejendomme indtil et Beløb af 6 Mill. Kr. At disse sidste Laan efterhaanden ganske maa forsvinde fra Nationalbankens Regnskab, ere alle vel enige om; passe de daarligt med Kontingentsystemet, hvor man dog gaar ud fra, at der altid vil være et vist Beløb af Sedler, som

aldrig kan slippes af Omsætningen og derfor aldrig ville komme frem til Indløsning, passe de endnu daarligere med Procentsystemet, der opfatter Bankseddelen som et Kreditmiddel; naar Banken maa være forberedt paa at faa Sedlerne præsenterede til Indløsning naar-somhelst, maa den ogsaa dække dem med korte Laan, eller med andre Ord, den samme Kredit, den nyder, kan den yde, men det er umuligt for den at optage korte Laan i Form af Sedler og Deposita og give lange Laan. Det er utvivlsomt dette Synspunkt, der bør anlægges, naar Talen er om Dækning af ikke-metaldækkede Sedler, og det er ogsaa dette, vor Lovgivning har præciseret ved Fordringen om »sikre og let realisable Aktiver«, ligesom den stadig har set paa Laan i faste Ejendomme med Mistillid; allerede i Oktroiens § 50 siges der jo om dem »saafremt saadanne nogensinde skulde finde Sted«. — Som bekendt dækker Deutsche Reichsbank sine ikke-metaldækkede Sedler med Veksler alene, og det turde ogsaa være den principielt set rigtigste Dækning, da Banken gennem en saadan Dækning har den bedste Magt over Seddelmængden; under normale Forhold ville Sedlerne komme ind i Banken efter de 3—4 Maaneder, Vekslerne løbe paa. Men sædvanligvis drager man Lombardlaan med ind under bankmæssig Dækning, uagtet disse ofte antage Karakteren af lange Laan gennem stadig Fornyelse, saa hvor sikre Laanene endog ere, ere de dog ikke altid let realisable. Men særlig er man i Teorien imod Dækning med Effekter, og overhovedet mod, at en Seddelbank skal besidde Effekter, selv om det er Aktiekapital og Reservefonds, der anbringes paa denne Vis, da den Opgave, disse Fonds har, at tjene til Sik-

kerhed, bedst opfyldes ved at virke med i Omsætningen paa samme Maade som de andre Midler, Banken sidder inde med. Man anfører, at Fristelsen er stor, naar Markedsrenten er lav, og Banken sidder inde med disponible Midler, som den har vanskeligt ved at faa anbragt. Men dette vil sige det samme som, at Effekt-ernes Kurs er høj, og stiller saa Markedet forøgede Krav til Banken, kan man ikke fortænke den i, at den ømmer sig ved at sælge til den nu lave Kurs. Hermed skal der ikke være rettet nogen som helst Anke mod Nationalbankens nuværende Fondsbeholdning, som sikkert i ikke ringe Grad har medvirket til, at Bankens Udbytte har kunnet være omtrent konstant fra Aar til Aar; thi Nationalbankens Styrelse har indset, at dette kun var en subsidiær Anbringelsesmaade for dens Midler. I de døde Aar i Begyndelsen af 1890'erne anbragte Banken saaledes betydelige Summer i Obligationer, saa at der ved Udgangen af Bankaaret 1895—96 ialt var anbragt 20,435 Mill. Kr. paa denne Maade, men allerede det følgende Aar sank Beløbet til 13,766 Mill. Kr., og senere har det stadig svinget frem og tilbage fra Aar til Aar. Naar en Bankstyrelse indser det rette heri og er villig til at tage eventuelle Tab ved Salg af Obligationerne, kan en saadan Anbringelsesmaade sikkert ogsaa tillades en Seddelbank indenfor visse Grænser, ligesom Banken naturligvis ikke maa sidde inde med Spekulationspapirer. Effekter har nemlig paa den anden Side ogsaa den Fordel at kunne forvandles til Guld ved Salg, saa at en Bank, naar den ønsker at styrke sin Metalbeholdning, efter først at have trukket paa sine udenlandske Korrespondenter, kan sælge sine Obligationer, og da særlig de uden-

landske, medens de indenlandske kunne være temmelig værdiløse i denne Sammenhæng. Paa den anden Side har det jo ogsaa sine Mangler at forbyde en Bank at ligge inde med indenlandske Effekter, idet man derved udelukker den fra Deltagelse i et indenlandsk Statslaan, hvad der vilde være en naturlig Opgave for den, om den blev Kasserer for Staten, ligesom den forhindres i at dæmpe en Panik i Fonds.

I Udlandet opstiller man hyppigt saadanne Regler, at f. Eks. Veksler maa henregnes til Dækning for ikke-metaldækkede Sedler, medens Lombardlaan og Anbringelse i Effekter maa ske for Aktiekapitals og Reservefonds Vedkommende, men der turde sikkert være Grund til at fastholde vort nuværende System, at Aktiekapital og Reservefond ikke principielt kræver en anden Anbringelse end andre Midler, hvad man jo har gjort ved at kræve $\frac{1}{2}$ Gang mere Dækning for de ikke-metaldækkede Sedler. Selvfølgelig maatte Grænserne i saa Fald drages noget videre, men i hvert Fald er dog sikkert ogsaa her Grund til at fastsætte, hvilke Papirer Banken kan lombardere og til hvilken Værdiprocet, samt hvilke Effekter Banken maa eje, og maaske ogsaa det Beløb, den maa anbringe paa denne Maade. Som Dækningen er nu, da Effekter og Lombardlaan tilsammen kun udgøre ca. Halvdelen af det Beløb, der er anbragt i Veksler, og da Vekselporfeuillen og Tilgodehavendet hos udenlandske Korrespondenter tilsammen ere saa store, som det udækkede Seddelbeløb, er den sikkert fuldt betryggende.

Der kunde i Forbindelse med Seddelfunderingen være naturlig Anledning til at komme ind paa en hel Del Enkeltheder, som Betydningen af udenlandske

Veksler, hvormange Underskrifter en Veksel bør have, hvor lang dens Løbetid bør være o. s. v.; men hvor vigtige disse Spørgsmaal end ere, kan jeg dog ikke komme ind paa dem her.

Der hersker fuld Enighed fra alle Sider om, at Nationalbanken, naar dens Levetid som Seddelbank sikres i 1908, skal oprette flere Filialer. I 1901 skrev Bankens Direktion saaledes til Ministeriet, at den ansaa det for rimeligt, »at der ved en eventuel Fornyelse af Bankoktroien fra Statens Side vilde blive stillet Forlangende til Banken i denne Retning«, og paa de jyske Handelsforeningers Møder i 1900 og 1905 kom Nødvendigheden af flere Filialer ogsaa stærkt til Orde. Ikke blot skaffes der gennem Filialerne Landet som Helhed Lejlighed til at komme i Forbindelse med Nationalbanken, men det er ogsaa en naturlig Fordring at stille, naar Nationalbanken paatager sig Omvekslingen af Skillemønt. Men det behøves sikkert ikke nærmere at udvikle Fordelene for Landet ved et udstrakt Filialsystem. —

Hvormange Filialer man nu vil paalægge Banken at oprette, ved man jo foreløbig intet om, men man maa haabe, at man ikke, som det foresloges paa de jyske Handelsforeningers Møde i 1905, vil lægge Indbyggerantallet til Grund for Oprettelsen af Filialer. Her foresloges det nemlig, at Nationalbanken skulde oprette Filialer i alle Byer med over 5,000 Indbyggere, men Forslagsstilleren gik dog senere med til at begrænse sin Fordring til Byer med over 10,000 Indbyggere. Dette vilde nu straks gøre en væsentlig Forskel; som bekendt er der foruden København 30 Provinsbyer med over 5,000 Indbyggere, men kun 11

med over 10,000. Men man vilde næppe ved at lægge Indbyggernes Antal til Grund, opnaa en heldig Fordeling af Filialerne, og man vilde ikke opnaa Hensigten, at hele Landet forsynedes med Omløbsmidler. Skulde saaledes Byer med over 10,000 Indbyggere have Filialer, vilde der slet ingen Filialer være paa Laaland-Falster, ej heller i Holbæk, Sorø og Præstø Amter, medens der paa den anden Side kom én Filial i Kolding, én i Fredericia og én i Vejle, altsaa 3 i samme Amt, og desuden vilde der komme én Filial i Horsens og én i Aarhus. At en By har mange Indbyggere, behøver jo heller ikke at være et Udtryk for, at dens Forretningsliv er stort. I hvert Fald maa man sikkert forbinde Bestemmelsen om Indbyggerantallet med andre, som mindst én i hver Amt ell. lign.; i Sverige paabød man jo ogsaa Rigsbanken at oprette Filialer efter Landsdele, én i hvert »län«. Men overhovedet vilde det være naturligt, om man gav Nationalbanken en vis Frihed i denne Retning.

Faar man nu efter 1908 et udstrakt Filialnet over hele Landet, vil der ogsaa herigennem være skabt Grundlaget for en Udvikling af et Giro-system, som i høj Grad vil kunne virke lettende paa Omsætningen, og der synes ogsaa en god Basis herfor, naar hyppigt Provinsbanker tage Betaling for Indfrielse af Anvisninger paa andre Banker. Men ere Filialerne saaledes til Gavn for Landet, ere de det i ikke mindre Grad for Banken. Ikke blot faar Styrelsen et bedre Overblik over Landets økonomiske Vilkaar, men den faar ogsaa ved et veludviklet Giro-system store Deposita til sin Raadighed. Holder man, maaske noget doktrinært, fast ved, at en Seddelbank ikke bør modtage rentebærende

Deposita, er det, den kan byde i Stedet for Rente, en let Transport af Penge fra et Sted af Landet til et andet, Midlet til, at Folk skal betro den sine Penge. Allerede tidligere er det fremhævet, hvorledes Deposita i Nutiden vokse i private Banker, saa at den Magt, Seddelbanken i Kraft af sin Seddelret tidligere havde, bliver forholdsvis mindre under ordinære Forhold; for at følge med i Udviklingen, for i paakommende Tilfælde at kunne sætte en Diskontoforhøjelse igennem, maa Nationalbanken sikkert ogsaa søge at tilrive sig sin Del af Deposita, og det kan den vel ogsaa gøre ved at udvikle et Giro-system, som Deutsche Reichsbank har gjort, Idealet i denne Henseende.

Maaske vil man nu indvende, at man ikke kan faa udviklet et Giro-system, samtidig med, at man foreskriver milde Regler for Seddelfunderingen, og da særlig, ikke sætter nogen Maksimumsgrænse for hele Seddelmængden, idet man erindrer sig, at Kontingenteringen i Tyskland i 1875 delvis var fremkaldt af Ønsket om Indførelse af Giro-systemet; eller med andre Ord, jo strængere og vanskeligere Seddeludstedelsen gøres, des større er ogsaa Opfordringen til Udvikling af Girering. Der er næppe Tvivl om, at det nuværende danske Seddelfunderingssystem i høj Grad har medvirket til, at Nationalbanken ikke allerede har adskillig flere Filialer, end den har for Øjeblikket. Naar nye Filialer oprettes, maa Nationalbanken forsyne dem med Kapital, men først paa et langt senere Stadium faar Filialerne en Kapital at virke med gennem Deposita, saa at milde Funderingsregler saa at sige ere Forudsætninger for Filialers Oprettelse og dermed ogsaa for Giro-systemets Indførelse. Det er værd i denne For-

bindelse at huske, at under Udarbejdelsen af den østrig-ungarske Banklov af 1887 fremhævedes det, at Begrænsningen af den udækkede Seddelmængde havde vist sig hindrende for en Udvikling af Bankens Giro-system, og af denne Grund foreslog man at gaa over til den tyske Dækning. — Dertil kommer, at det vil tage Tid at faa indført en udstrakt Anvendelse af Anvisninger og Checks. Kun England er naaet saa vidt, at Seddelmængden omtrent slet ikke stiger, i andre Lande med livlig Brug af Girering stiger derimod Seddelmængden stadig væk, og i Danmark, som saa at sige først skal til at lære Girering at kende, vil endnu i mange Aar Seddelmængden stige; man maa derfor haabe, at den Omstændighed, at man indser Fordelene ved et veludviklet Giro-system, ikke maa føre til at underkende Vigtigheden af milde Funderingsregler for Sedlerne.

Med Hensyn til den Indtægt, en Bank har af Seddelprivilegiet, hersker der stor Overtro. Selv om den Rente, Nationalbanken giver, ikke er stort større end den, private Banker kaster af sig, ser man udenlandske Seddelbanker give adskilligt mere, som f. Eks. Banque de France, der i 1872 gav et Udbytte af 35 %. I dette Tilfælde var det dog ikke saameget selve Seddelprivilegiet, der skabte det store Udbytte, men de rentebærende Laan, Banken gav Staten under og efter Krigen; men disse vare paa den anden Side ogsaa kun mulige, fordi Banken havde sin Seddeludstedelse. Som det gaar her, gaar det overalt, man kan ikke sætte sig hen og regne Indtægten af Seddelprivilegiet nøjagtig ud. Paa den ene Side indskrænkes en Bank paa mange Omraader af Seddelprivilegiet, paa

den anden Side faar den ogsaa herved en vis begunstiget Stilling. At slutte noget fra andre Lande lader sig ikke gøre; naar saaledes i 1895 Dr. Heller i Schweiz havde regnet ud, at Deutsche Reichsbanks Indtægt af Seddelemissionen kun var 11 % af Bankens hele Indtægt, kan dette Tal kun lægges til Grund for tyske Forhold. I Danmark, hvor Banken udsteder saa smaa Sedler som 5 Kr. Sedler, bliver selvfølgelig ogsaa Udgifterne til Sedlerne større end andet Steds. I de sidste Aar har Udgiften til Seddelfabrikationen været ca. 200,000 Kr. aarlig, det dobbelte af hvad den var for blot 15 Aar siden. Dette hænger sammen med, at det særlig er Tallet af smaa Sedler, der stiger; medens 500 Kr. Sedler saaledes i de sidste 15 Aar ere stegne 32 %, 100 Kr. Sedler 37 %, 50 Kr. Sedler 35 %, ere 10 Kr. Sedler stegne 58 % og desuden ere 5 Kr.-Sedlerne komne til. Denne Udvikling vil sikkert fortsættes; blive Checks og Anvisninger almindelig brugte i Fremtiden, er det særlig de store Sedler, der spares paa, medens Smaasedlernes Tal stadig vil stige, og Nationalbanken kommer derfor ogsaa til at regne med en stadig procentvis voksende Udgift til Seddelfabrikationen. Men selvfølgelig vil Seddelretten dog altid berettige Staten til at fordre et vist Udbytte, Spørgsmaalet er blot, hvorledes det retfærdigst fastsættes, og da særlig, hvorvidt det bør være en fast eller varierende Afgift, alt efter det Udbytte, Banken giver. I Motiverne til Lovudkastet for Banque de Frances Privilegiums Fornyelse i 1891 holdt Regeringen stærkt paa en fast Afgift, dels fordi Staten saa vidste, hvad den kunde gøre Regning paa hvert Aar, dels fordi Bankens Uafhængighed derved bedre sikredes, da Staten saa ikke

vilde have nogen Interesse af at blande sig i Bankens Ledelse. Dette sidste Moment synes at være saa rigtigt, at man nemt kommer til at foretrække den faste Afgift, men paa den anden Side kan der sikkert ogsaa komme Aar, hvor denne væsentlig vil forringe Aktionærernes Udbytte. Ogsaa det taler for en fast Afgift, at skulde det lykkes Nationalbanken gennem et Filialsystem at faa en udstrakt Girorørelse, er der dog ingen Mening i, at Staten skal have nogen Fordel heraf. — Den Indtægt, som nu tilfalder Banken af bortkomne Sedler, bør sikkert være Statens, da bortkomne Sedler rettest høre ind under: herreløst Gods. Indtægten heraf falder jo kun sjældent, men det er da ofte store Beløb, det drejer sig om.

Men burde nu Banken ikke være fri for Afgift og til Gengæld paatage sig at være Kasserer for Staten? Dette var sikkert en Udvej, som var værd at overtænke, idet man blot maatte stille som Betingelse, at Banken ikke maatte give Staten Laan, i hvert Fald ikke paa andre Vilkaar end de sædvanlige, og ikke ud over et vist Beløb. Som bekendt er Statskassen nu i Forbindelse med adskillige Banker her i København, og det Beløb, Statskassen har indestaaende hos dem, er meget varierende. Det synes dog paa Forhaand naturligt, at Staten holder sig til Hovedbanken, men endnu vigtigere er det for Nationalbanken at blive Ene-Kasserer for Staten. Under den nuværende Ordning maa Nationalbanken altid regne med Statens delte Kasse, der i 1904 i Juli naaede hos de 4 Hovedbanker 5,5 Mill. Kr., foruden at Kontoret for udenlandske Betalinger havde anbragt ca. 15³/₄ Mill. Kr. overvejende i københavnske Banker. Der er her en

Faktor til Stede, som er skikket til at svække Nationalbankens Indflydelse og Magt, paa samme Maade som i Sverige Røgsgældskontoret formaar at svække Rigsbankens Indflydelse, fordi det selv driver Bankforretninger som Diskontering af Veksler o. l. Til lige vilde det være til Støtte for Indførelse af Giro-systemet, om Staten havde sin Kasse hos Nationalbanken og betalte ved Anvisninger paa den eller dens Filialer, da hele Systemet derigennem vilde trænge sig ud i videre Kredse af Befolkningen. Hvor langt man nu burde gaa i denne Henseende, bliver naturligvis altid et Spørgsmaal, men saa meget maa man haabe, at Staten vil gøre sit til at styrke Nationalbankens Stilling.

Konklusionen bliver da, at Nationalbanken bør bevares i sin nuværende Stilling overfor Staten, at Procentsystemet bør indføres, mulig $\frac{2}{5}$'s Dækning, at det bør paalægges Banken at oprette adskillige nye Filialer og søge et Giro-system indført, og at den bør betale en, helst fast, Afgift til Staten. Endnu mange Punkter vil vel i 1908 komme paa Tale, som Aktiekapitalens og Reservefondets passende Størrelse og flere andre, men de vigtigste tror jeg dog at have berørt i det foregaaende.